

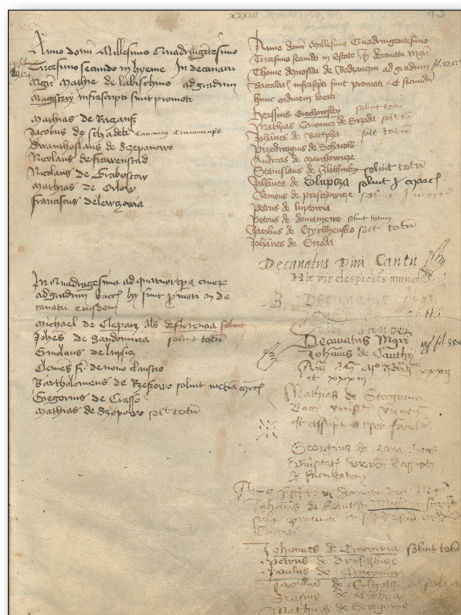
MACIEJ Z RACIĄŻA

(zm. przed 7 I 1484 r.)

Pochodził z Kujaw i był synem Andrzeja mieszczanina z Raciąża (obecnie Raciążek). W semestrze letnim 1420 r. immatrykulował się na Uniwersytecie Krakowskim i rozpoczął studia na Wydziale Sztuk Wyzwolonych. Po trzech latach nauki, w grudniu 1423 r. uzyskał bakalaureat *artium*, zaś stopień magistra sztuk dopiero w 1432 r. Po promocji magisterskiej podjął wykłady na Wydziale Sztuk Wyzwolonych oraz studia z prawa kanonicznego. Licencjat dekretów otrzymał przed 13 października 1439 r., zaś stopień doktora niewątpliwie przed 10 stycznia 1443 r. Po osiągnięciu licencjatu, a następnie doktoratu z prawa kanonicznego przez kilka lat wykładał na Wydziale Prawa i został wpisany na listę profesorów uniwersytetu w *Metryce*. Do Włocławka przeniósł się na stałe około 1450 r.

Kariera kościelna Macieja z Raciąża rozwijała się głównie na Kujawach, choć w trakcie studiów prawniczych występował on w konsystorzu krakowskim. Władysław z Oporowa, były profesor prawa kanonicznego Uniwersytetu Krakowskiego, po objęciu biskupstwa włocławskiego w 1434 r. zamierzał ściągnąć Macieja do Włocławka i powierzyć mu stanowisko rektora tamtejszej szkoły katedralnej. Ze względu na studia Maciej opierał się, ale ostatecznie zgodził się i krótko w 1435 r. pełnił tę funkcję, po czym wrócił do Krakowa. Na początku 1440 r. dzięki zabiegom biskupa Oporowskiego Maciej z Raciąża został scholastykiem w kapitule katedralnej włocławskiej. Jednak po kilku miesiącach z niewiadomych powodów musiał zrezygnować z tej prałatury na rzecz Jana Pągowskiego. W zamian objął w 1441 r. kanonię w kapitule włocławskiej i posiadał ją do końca życia. Szybko pozyskał zaufanie członków kapituły i często ją reprezentował na synodach i sejmach. W latach 1441–1483 przez 15 kadencji był prokuratorem kapituły i zarządzał jej sprawami gospodarczymi.

Wpis z egzaminu magisterskiego, z pierwszą lokatą Maciej z Raciąża
(BJ rkps 263, k. 13ra)

Część dóbr kapituły leżała na Pomorzu Gdańskim, które do wojny trzynastoletniej było w granicach państwa zakonu krzyżackiego, dlatego też Maciej stykał się z polityką Krzyżaków wobec poddanych i ich dążeniami do likwidacji Związku Pruskiego. To on najpewniej przygotował w 1451 r. traktat filozoficzno-prawniczy w jego obrobie pt. *Tractatus confoederationem terrigenarum et burgensium in terra Prussiae iustam et deificam fore probans*. W latach 1473, 1475 i 1482 pełnił urząd włocławskiego wikariusza generalnego *in spiritualibus*. W czasie wojny trzynastoletniej z zakonem krzyżackim Maciej z Raciąża został włączony do grona ekspertów i dyplomatów królewskich. W pierwszą misję dyplomatyczną został wysłany w 1461 r. do Rzymu wraz z Janem Rytwiańskim, starostą sandomierskim, w związku z konfliktem o obsadę biskupstwa krakowskiego po śmierci Tomasza Strzępińskiego. Mieli oni za zadanie wystarać się u papieża Piusa II o prowizję na to biskupstwo dla kandydata królewskiego Jana Gruszczyńskiego. W latach 1463–1466 kilkakrotnie uczestniczył w rokowaniach polsko-krzyżackich w charakterze eksperta wraz z Janem Długoszem, Janem z Dąbrówki, Jakubem z Szadka oraz Sędziwojem z Czechła, z którymi przygotował dla strony polskiej historyczno-prawne materiały uzasadniające prawa Królestwa Polskiego do Pomorza Gdańskiego i ziem pruskich. Brał udział w rokowaniach toruńskich zwieńczonych traktatem pokojowym z 19 października 1466 r. Na dokumencie tego traktatu wystąpił jako świadek.

Maciej z Raciąża był autorem *Postylli*, tj. zbioru łacińskich kazań niedzielnych (jedyne znany rękopis *Postylli* z Cesarskiej Biblioteki Publicznej w Petersburgu o sygnaturze: Lat. I. Q. 125, k. 2–213 spłonął w Warszawie w 1944 r.). Kazania, chociaż miały charakter popularny i moralizatorski z licznymi polskimi objaśnieniami, to również świadczyły o bardzo dobrym czytaniu Macieja w dziełach ojców Kościoła oraz autorach rzymskich i średniowiecznych (m.in. *Kronice* mistrza Wincentego). Opracował on również formułę absencji w sakramencie pokuty, która znalazła się we włocławskiej przeróbce dzieła Mikołaja z Błonia *Tractatus sacerdotalis de sacramentis*, znanej z kopii z 1501 r.

Zmarł po 3 sierpnia 1483 r., a przed 7 stycznia 1484 r. we Włocławku.

BP 6 nr 1691; CA suppl. 1433–1440 nr 177; CDUC 2 nr 197; CE 2 nr 259, 260, 264; MUK 1400–1508 s. 36 [P208], 105 [20e/083]; NKP 1402–1541 s. 203 [23/17], 208 [32/1]; A. Brückner, *Kazania średniowieczne*, cz. 3, Kraków 1896, s. 10–16 (124–130); K. Bracha, *Nauczanie kaznodziejskie w Polsce późnego średniowiecza*, Kielce 2007, s. 61; S. Dobrzański, *Maciej z Raciąża*, SPTK 3 s. 23; A. Gąsiorowski, *Kanonicy włocławscy w najstarszej metryce kapitulnej (1435–1500)* [w:] *Duchowieństwo kapitulne w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej. Pochodzenie i funkcjonowanie elity*, red. A. Radziwiński, Toruń 2000, s. 19, 24–35, 43–44, 49–50; K. Górski, *Polski traktat polityczny z XV wieku w obronie Związku Pruskiego*, „Rocznik Olsztyński” 8, 1968, s. 143–173; HNP s. 387; T. Michałowska, *Leksykon. Literatura polskiego średniowiecza*, Warszawa 2011, s. 499–500; P. Węcowski, *Mazowsze w Koronie. Propaganda i legitymizacja władzy Kazimierza Jagiellończyka na Mazowszu*, Kraków 2004 (wg indeksu); Z. Wilk-Woś, *Władysław z Oporowa (ok. 1395–1453). Podkanclerzy królewski, biskup włocławski, arcybiskup gnieźnieński*, „Studia Claromontana” 21, 2003, s. 305–306; M. Zwiercan, *Maciej z Raciąża*, PSB, t. 19, Wrocław 1974, s. 34–35.

Krzysztof Ożóg